

УДК 811.163.3'27(049.3)

Татјана Гочкова-Стојановска

**ПРИКАЗ НА МОНОГРАФИЈАТА СОЦИОЛИНГВИСТИКА –
МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК: ЈАЗИЧНОТО ПЛАНИРАЊЕ И
ЈАВНАТА КОМУНИКАЦИЈА ОД АЛЕКСАНДРА ЃУРКОВА**

Монографијата *Социолингвистика - Македонски јазик: јазичнојто планирање и јавната комуникација* претставува продлабочен осврт кон социолингвистиката како научна дисциплина, но истовремено, и релевантна аналитична студија на отворените социолингвистички прашања во поврзаност со македонскиот јазик. Со својот сериозен и сеопфатен пристап, авторката ги анализира сите современи тенденции и методи во проучувањето на јазикот, на јазичните заедници, општеството, медиумите, како и севкупната комплексност на нивните меѓусебни односи. Изнесените концепции претставуваат основа и поттик за натамошни изучувања на сите аспекти на употребата на македонскиот јазик и на неговиот статус и отвораат перспективи за идни истражувања на споредбено и контрастивно ниво во однос на другите јазици, но, со подеднаква важност, поставеноста на монографијата со своите специфики и особености претставува драгоцен прилог при изучувањето на социолингвистиката како предмет и во рамките на универзитетските студии.

Монографијата е претставена во три поглавја преку кои читателот постепено се воведува во сржта на социолингвистичките теми.

Во *првојто* поглавје се обработени основите на социолингвистиката како дисциплина којашто се дефинира како изучување на јазикот во врска со општеството. Притоа, предвид се зема и социологијата на јазикот, којашто се занимава со проучување на општеството во однос на јазикот. Според релевантната стручна литература, во рамките на социолингвистиката се вклучуваат повеќе различни видови истражувања, како на пример јазичната варијација, јазичната промена, јазичните контакти

и интерференцијата, комуникативната компетенција, етикецијата, анализа на дискурсот, јазичните ставови итн. Во делото се обработени стручните термини и поими коишто се клучни во социолингвистиката и се поврзани со концептите на стандардниот јазик, диглосијата, билингвизмот, промена на кодот, креолските јазици и сл., а се дава и детален преглед на развојот на социолингвистичките истражувања и оформувањето на социолингвистиката како модерна дисциплина во шеесеттите години на 20-тиот век. Посебно внимание се посветува на методолошките аспекти во социолингвистиката, односно се дава преглед на досега применуваните методи и нивна споредба со методите на некои сродни дисциплини како: социјалната психологија на јазикот, антрополошката лингвистика, анализата на дискурсот, урбаната дијалектологија, историската социолингвистика итн.

Во однос на истражувањата на јазичните контакти, подробно се обработени јазичните контакти и интерференцијата кај словенските јазици. Притоа, особено внимание се посветува на јазичните влијанија и позајмувањето кај словенските јазици во историски контекст, почнувајќи од старословенскиот јазик и јазиците со кои тој доаѓал во контакт, како и историските процеси и позајмувања кај источнословенските, западнословенските и јужнословенските јазици. Од современ аспект се разгледуваат современите тенденции во јазичното заемање од англискиот јазик во словенските јазици, калкирањето, проширувањето на номинативизацијата во полскиот јазик, позачестена употреба на аналитички форми во полскиот и рускиот јазик, влијанието на комуникацијата на социјалните мрежи врз пишуваниот и разговорниот јазик, пренесувањето и адаптацијата на еуфемизмите и сл. Во врска со македонскиот јазик, предвид се земаат влијанијата од различни јазици од историски и современ аспект, се одбележуваат истражувањата во македонистиката во однос на јазичните контакти, а се зема предвид и македонскиот јазик како дел од балканскиот јазичен сојуз. Со оглед на потребата од истражување на социолингвистиката во однос на другите лингвистички дисциплини, во книгата социолингвистиката се проучува и во однос со прагматиката, прагмалингвистиката и со стилистиката. Важен аспект во овој поглед претставува обработката на комуникативната компетенција, употребата на еуфемизмите и нивната улога во оформувањето на политичката коректност.

Во *второто* поглавје се зема предвид употребата на јазикот во општеството, а посебно се обработуваат областите на: јазичното планирање, стандардизацијата, јазичните политики, јазикот во јавната комуникација, јазичниот менаџмент, јазикот во медиумите и на интернет и јазикот во образованието. Посебно внимание се посветува на поимите на јазичната

идеологија, јазичниот империјализам и јазичниот пуризам, преку кои се огледува употребата на јазикот како средство за изразување моќ и надмоќ. Од особено значење е обработката на концептите на јазичните политики во ЕУ и во светот, што претставува актуелна, современа тема, со оглед на евроинтеграциските процеси и потребите за примена на искуствата во однос на јазичните политики. Во фокусот се поставени неколку монолингвални и плурилингвални држави, а од вторите – од особен интерес се оние во кои регионалните јазици добиваат повисок статус (на пример, Белгија, Шпанија). Во посебна секција се обработени јазично-политичките состојби во соседните земји: Албанија, Бугарија и Грција и во поранешните југословенски републики, со што се добива еден целосен преглед за третманот на службените и на малцинските јазици и за примената на европските препораки и принципи во јазичните политики. Во контекст на малцинските и човековите права, направен е преглед на меѓународните договори и декларации, како на пример: Универзалната декларација за човекови права, Декларацијата за правата на лицата што припаѓаат на национални или етнички, религиски и јазични малцинства, Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства, Европската повелба за регионалните или малцинските јазици и други. Преку различните механизми за заштита и унапредување на правата на националните, етничките и јазичните малцинства може да се направи процена за примената на европските принципи во јазичниот менаџмент во Македонија и на Балканот. Во секциите 4 и 5 во второто поглавје се обработуваат темите за јазикот во јавниот простор, јазичниот пејзаж, јазикот во медиумите и на интернет, јазикот во образованието и значењето на Заедничката европска референтна рамка за јазици. Во таа насока, се издвојува и дел во којшто се вклучува македонскиот јазик како странски јазик и/или втор (немајчин) јазик, при што се издвојуваат главните прирачници и граматички посветени на изучувањето на македонскиот јазик како странски јазик и воспоставеното тестирање за познавање на македонскиот јазик, според референтната рамка за јазици.

Во *шрејтойто* поглавје се обработува македонскиот јазик од социолингвистичка гледна точка. Се земаат предвид процесите на јазичното планирање, стандардизацијата на македонскиот јазик, историските процеси поврзани со стандардизацијата, статусот на македонскиот јазик и сл. Посебно се издвојуваат темите коишто се однесуваат на употребата на македонскиот јазик во сите сфери на општествениот живот, како и промените во морфологијата, лексиката и во синтаксата на современиот македонски јазик. Посебно се издвојува дејноста на авторите од 19-тиот

век: Партениј Зографски, Ѓорѓија Пулевски, Константин Миладинов, како и на Мисирков, кои со своите дела даваат посебен придонес кон правописната и нормативната кодификација на македонскиот јазик. Одделни делови се посветени на лингвистичката терминологија кај дејците од 19-тиот век и кај авторите на првите македонски граматики, а значајно место има обработката на првите граматики на македонскиот јазик од странски автори – Хорас Лант и Рециналд де Бреј, споредбите на македонскиот јазик со бугарскиот и српскиот, особено во однос на *има*-конструкцијата и удвојувањето на објектот. Во рамките на секцијата 2 од ова поглавје се обработува јазичното заемање од грчкиот, латинскиот, турскиот, српскиот, бугарскиот и англискиот јазик. Во секцијата 3 се презентирани социолингвистички истражувања на македонскиот јазик во однос на изучувањето на јазиците, јазичните ставови на говорителите во однос на значењето на јазичните вариетети во формалната и неформалната комуникација и во однос на синхронизацијата. Корисни за споредба во овој однос може да бидат презентирани јазични ставови во европските земји, претставени во секцијата 4. Во секцијата 5 покрај анализата на статусот на македонскиот јазик, во однос на европските интеграции, се прави анализа на законите што се однесуваат на употребата на македонскиот јазик и на другите јазици. Исто така, македонскиот јазик се истражува како средство на формалната и неформалната комуникација, а посебно внимание се посветува на употребата на македонскиот јазик во медиумите, на интернет, на социјалните мрежи и сл. Во секцијата 6 се обработува македонскиот јазик во медиумите од социолингвистички, стилистички и когнитивен аспект, со особен акцент на насловите во новинарскиот потстил и на концептуалните метафори. Покрај ова, се вклучени аспекти на анализа на македонскиот јазик на интернет и од аспект на употребата на јазиците на интернет во глобална перспектива.

Во рамките на првите две поглавја се вметнати и можности за интерактивност на содржините на книгата *Социолингвистика*, со што монографијата е адаптирана и за употреба како учебник во додипломските, постдипломските и докторските студии насочени кон проучување на македонскиот јазик. Ваквиот пристап особено го поздравуваме и го препознаваме како став кој кореспондира со желбата на авторката да предизвика интерес кај студентската популација и да претставува поттик за натамошни применети истражувања.

Монографијата (во издание на *Македоника лиџера*), претставена на 360 страници текст, содржи и: *Библиографија* - која по својата опфатност

и актуелност претставува сама по себе научно дело, како и: *Индекс на ѝоими и ѝермини*, и: *Резиме* на англиски јазик.

Во македонската научна средина нема книга од оваа област со такво ниво на систематичност и опфатност на темите, воедно поткрепена и со пристап кон горливите прашања од особена важност за македонистиката.

Монографијата претставува драгоцен придонес кон областа на социолингвистиката и несомнено ќе придонесе за зголемување на интересот кон обработените теми, претставени на автентичен и инспиративен начин.

Tatjana Gockova-Stojanovska

REVIEW OF THE MONOGRAPH *SOCIOLINGUISTICS: MACEDONIAN LANGUAGE – LANGUAGE PLANING AND PUBLIC COMMUNICATION* BY ALEKSANDRA GJURKOVA

Abstract

In her groundbreaking monograph “Sociolinguistics: Macedonian language – language planning and public communication” Dr. Aleksandra Gjrkova offers a comprehensive and insightful analysis of the intricate relationships between the Macedonian language and society. A notable aspect of this work is the focus on the development of sociolinguistics as a scientific and applied discipline, as well as on the current trends in sociolinguistic research. The book addresses three contemporary issues within the frames of three chapters: Chapter 1 – Approach to Sociolinguistics, Chapter 2 – Language and Society, and Chapter 3 – Sociolinguistics of Macedonian. The examination of these relevant topics includes suggestions for project research, with the aim to inspire further sociolinguistic studies of Macedonian language.

In conclusion, *Sociolinguistics: Macedonian language – language planning and public communication* stands as a commendable contribution to the field. Dr. Aleksandra Gjrkova’s clear exposition and thoughtful analysis make this monograph an invaluable resource for scholars, students, and anyone interested in the complex interplay between language and society.

Key words: sociolinguistics, Macedonian language, language planning, language policy, public communication

Клучни зборови: социолингвистика, македонски јазик, јазично планирање, јазична политика, јавна комуникација